

A művészeti törvényről – címszavakban

Mi az a művészeti törvény?

A művészeti törvény az utóbbi évek egyik legjelentősebb kísérlete arra, hogy a művészeti területet képviselő szakszervezetek és szakmai-érdekvédelmi szervezetek – köztük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége – összefogásával és egyetértésével (a) összefoglaljuk a művészek státuszának (jogállásának) elismerésére és a művészi munkavégzés sajátos feltételeire vonatkozó szabályokat;

(b) ebből parlamenti elfogadásra esélyes törvénytervezetet készítsünk;

(c) meggyőzzük a kormányt, hogy a tervezetet vitassa meg és terjessze az országgyűlés elé.

A törvénytervezet előkészítésének gondolatát a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége 2001. évi tavaszi kongresszusa fogalmazta meg, ezt követően indult meg a koncepciók, majd a jogszabály tervezetek készítésének sora. A művészeti szakszervezetek szövetsége tisztségviselőinek a zeneművész és a többi művészeti szakszervezettel, továbbá a társszervezetekkel, valamint szakértőkkel folytatott szakmai vitái, egyeztetései és a közel negyven változat elkészítése eredményeként ma már ott tartunk, hogy Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma tervezetet vitára, egyeztetésre alkalmasnak találta, felvette a munkarendjébe és a már hivatalos szakmai megbeszélések, tárgyalások is folynak.

Mint hogy a művészeti törvény ma még csak tervezet, amelynek egyeztetése jelenleg is tart, az alábbi tájékoztató természetesen a jelenleg ismert változatra vonatkozik és ez – visszatekintve a közel negyven korábbi változatra – még aligha tekinthető véglegesnek.

A művészeti törvény rendelkezései – jelentős leegyszerűsítéssel – három csoportba sorolhatók:

- (a) alapelvek, alapjogok;
- (b) a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók foglalkoztatási feltételeire vonatkozó szabályok;
- (c) a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók díjazására vonatkozó szabályok.

Alapelvek, alapjogok

- A tervezet az állam kiemelkedően fontos feladataként határozza meg a művészeti

élet és a művészeti tevékenység szabadságának védelmét, továbbá a művészeti alkotások, előadások létrejöttének és a kulturális piacon való megjelenésének elősegítését.

- A tervezet – a művészeti élet alkotmányos szabadságának tiszteletben tartásával – meghatározza a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók körét. Ezzel világossá teszi, hogy a művészeti tevékenység folytatása mindenkit megillető alapjog, ugyanakkor sajátos védelem, sajátos jogok illetik meg azokat, akiknek egész egzisztenciája e hivatásra épül.
- A tervezet szerint a művész joga, hogy hivatásszerűen folytatott művészeti tevékenységének – azaz státuszának (jogállásának) – sajátosságait elismerve kapcsolódhasson a társadalombiztosítási, szociális, foglalkoztatási és munkanélküli ellátásokhoz, az egyszerűsített adózási formákhoz, illetve a szakmai kiadásainak költségelszámolásához.
- A művész joga az is, hogy tevékenységét a foglalkoztató művészeti szervezetekben a számára legmegfelelőbb, önként választott jogviszony (munkaviszony, közalkalmazotti jogviszony, egyéni vagy társas vállalkozás, megbízás) keretében folytathassa, és munkája ellenében arányos díjazásban részesüljön.

Foglalkoztatási feltételek

- A foglalkoztatásra vonatkozó legfőbb szabály, hogy a művészeket a foglalkoztató szervezetekben elsősorban a kiszámítható, garanciális szabályokkal leginkább körülrít, szociális biztonságot is nyújtó munkaviszony (vagy közalkalmazotti jogviszony) keretében, öt év után határozatlan idejű jogviszonyban foglalkoztassák, és ettől csak a művész kifejezett és önkéntes kezdeményezése, döntése alapján lehessen eltérni.
- A tervezet szerint ugyanakkor a foglalkoztatás szempontjából nem kerülhetnek indokolatlan hátrányba azok a művészek sem, akik az egyéni vagy társas vállalkozás, illetve megbízás mellett döntenek. Ennek érdekében előírja, hogy a Munka Törvénykönyvének, továbbá a művészeti intézmények kollektív szerződéseinek, vagy a tervezett ágazati kollektív szerződésnek egyes garanciális szabályait az így foglalkoztatott művészekre is megfelelően alkalmazni kell.

- Amennyiben a jogviszonyok fent említett egyenjogúsítása ellenére a munkaügyi ellenőrzés a vállalkozást, megbízást mégis színlelt, azaz a munkaviszonyt rossz-hiszeműen helyettesítő szerződésnek találja, és munkaviszonnyá minősíti át, például azért, mert a vállalkozási jogviszony nem a művész kérésére jött létre, vagy azért, mert az ún. csoportos szereplők (zenekar, táncegyüttes, énekkar stb.) esetében a kollektív szerződés az ilyen jogviszonyt megengedő szabályának hiányában jött létre, akkor az ebből eredő fizetési kötelezettségekért a mögöttes felelősséget – a művész helyett is – a foglalkoztatónak kell viselnie.
- A tervezet rendelkezik arról is, hogy tartós, évadszerű foglalkoztatás esetén valóban egész évre kiterjedő, 12 hónapos jogviszonyok jöjjenek létre. Ezzel megszüntetné azt az elmúlt években több helyen – különösképpen a színházakban – kialakult rossz és visszaélészerű gyakorlatot, amely a 9–10 hónapos évadszerű szerződésekkel a művészre hárítja át a sajátos színházi működés kockázatát.
- A tervezet szerint a művészeti szervezetekben, így különösen a színházakban újra általánossá kell tenni azt a korábbi, jól működő szerződési gyakorlatot, amelynek során a foglalkoztatónak és a művésznek minden év március 1-je és április 15-e között kölcsönösen nyilatkoznuk kell a következő évről vonatkozó foglalkoztatásról. A nyilatkozattétel elmulasztása esetén a művészt további 12 hónapig és legalább a megelőző évad szerződésének megfelelő feltételekkel kell foglalkoztatni. Ettől eltérést jellemzően csak a kollektív szerződés szabályai engednék meg.

Díjazás

- A tervezet szerint a művészt a feladat jellegét, nehézségi fokát, időtartamát, rendszerességét, helyszínét és a foglalkoztatóval közösen megállapított egyéb szempontjait tükröző, arányos díjazás illeti meg.
- A tervezet erőteljes szabállyal korlátozza az ingyenes munkavégzést. A díjazás vagy más ellenszolgáltatás nélkül végzett művészeti tevékenységet – az ellenkező bizonyításáig – ún. uzorás szerződésnek, azaz a művész helyzetének kihasználásával, feltűnően aránytalan előny szerzése

érdekében kötött szerződésnek minősíti. Az uzorás szerződések a polgári jog általános szabályai szerint semmiek.

- Az ingyenes munkavégzés további korlátozására irányul az a rendelkezés, amely szerint díjazásának – például közérdekű célra történő – felajánlásáról a művész csak külön és kifejezetten erre irányuló nyilatkozatban rendelkezhet. Önmagában azt a tényt, hogy a szerződés a díjazásról nem rendelkezik (lásd az előző bekezdést) vagy azt, hogy a felkérés például jóteknysági vagy más hasonló rendezvényen történő fellépésre szól, nem lehet a díjról való lemondásnak tekinteni.

Hogyan tovább?

Ahogy a bevezetőben említettük, a művészeti törvény egyeztetése még korántsem zárult le, sőt, az államigazgatási egyeztetés lényegében csak most kezdődik. Ennek során – közös döntéseinktől függően – a ter-

vezet még számos ponton változhat. Korai lenne tehát a mai helyzet alapján bármiféle eredményfelmérést készíteni, néhány értékelő szempontot azért mégis érdemesnek tűnik megemlíteni.

Az már most látható, hogy az induláskor kitűzött célt – a művészet és a művészek támogatását szolgáló állami intézkedések átfogó szabályozását – a művészeti törvénynek csak több lépcsőben van esélye elérni. Természetesen erről sem mondtunk le, sőt az erre vonatkozó átfogó koncepciót lényegében már megfogalmaztuk a művészeti törvény-tervezet korábbi változataiban, illetve azok háttéranyagaiban.

Mindazonáltal komoly eredmény lenne már egy olyan jogszabály elfogadása is, amely elismeri a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók státuszát (jogállását), továbbá a művészi munkavégzés sajátosságaihoz igazított foglalkoztatási feltételeket biztosít. A művészeti törvény

elfogadása – a konkrét rendelkezéseken túltekintve – két további előnnyel is járna:

- A magyar jogrendszerbe beépülne egy lényeges viszonyítási pont: az állam jogalkotói feladatnak tekinti, hogy a művészek státuszának (jogállásának) és sajátos foglalkoztatási helyzetének alapvető szabályait törvényben elismerje el. Ez olyan alap, amelyre építve az előbb említett átfogó célok, amelyek között a művészek általános helyzetének javítása nyilvánvalóan elsőbbséget élvez, is lényegesen jobb eséllyel valósíthatók meg.
- Minthogy az Európai Unióban a művészetekkel kapcsolatos szabályozás tagállami hatáskörbe tartozik, Magyarország parlamenti, tehát magas szintű döntéssel jelezné, hogy gyakorolni kívánja ezt a hatáskört és a művészek helyzetét – mindkét értelemben – nemzeti ügynek tekinti.

Gyimesi László – Tomori Pál

Tisztelt Olvasó! Kedves Kollégák!

Az alábbi kollektív szerződés tervezet nem szerződés minta, hanem csupán segédeszközt kíván nyújtani a kollektív szerződés elkészítéséhez, vagy módosításához, vagy aktualizálásához.

A szándék az, hogy ráirányítsa a figyelmet azokra a kérdésekre, amelyeket célszerű szabályozni egy ilyen dokumentumban, másfelől a tervezet egyben ezeknek egyfajta megoldását is kínálja.

Azonban ne tekintsek se szabálynak és még kevésbé jogszabálynak a leírtakat, hangsúlyozom, ez csak segédanyag, és megvallom esetenként kissé egyoldalú.

Nyilván van számos olyan kérdés, amelynek megoldására már kialakult egy – egy munkahelyen a leírtaktól eltérő megoldás, és amennyiben van ilyen és bevált, nehogy megváltoztassák!

Végezetül még két megjegyzés. A tervezetet a munkaviszony keretei között működő együttesek is használhatják, csak értelemszerűen át kell vezetni a szükséges módosításokat, valamint a legfontosabb: a legrosszabbnak tűnő kollektív szerződés is több előnyt rejt a munkavállalók, a zenészek számára, mint az a helyzet, amikor egyáltalán nincs kollektív szerződés.

dr. Gyimesi László

A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete főtitkára

KOLLEKTÍV SZERZŐDÉS (tervezet)

amely létrejött egyrészről

....., mint munkáltató (a továbbiakban Munkáltató), illetve másrészt

.....szakszervezet (a továbbiakban Szakszervezet), a továbbiakban együtt Felek között

– a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvényben (Mt.) meghatározott tartalommal, azaz a munkáltatói és a munkavállalói jogok és kötelezettségek rendezett, a joggyakorlás és a kötelezettségelteljesítés módjának és eljárásai

rendjének kialakítására, a kollektív szerződést kötő felek kapcsolatrendszerének szabályozására is kiterjedően:

– a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvényben (Kjt.) foglaltakra,

– a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezéséről szóló 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet előírásaira is figyelemmel, az alábbi feltételekkel:

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. A kollektív szerződés személyi, területi és időbeli hatálya:

1.1. A kollektív szerződés személyi hatálya kiterjed a Munkáltatóval munkavállalói jogviszonyban álló valamennyi munkavállalóra, az általuk választott – a munkahelyen működő és a kollektív szerződés által érintett – testületre, valamint a Szerződő Felekre.

1.2. A nyugdíjuk mellett továbbfoglalkoztatottakra, illetve nyugdíjasként fog-